

О.П. Павленко, канд. екон. наук, доцент
Дніпропетровський державний аграрний університет

ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ КОНЦЕНТРАЦІЇ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ У ВИРОБНИЧОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Глобалізація як довготривалий процес, може розглядатися за характером свого впливу як на окремі національні економіки, так і на всесвітній господарський розвиток в цілому. Зростаюча взаємозалежність економік різних держав сприяє виникненню нової форми світового господарства, в якому національні ринки є більш відкритими для здійснення інвестицій у відтворення основного капіталу.

Низька ефективність виробництва сільськогосподарської продукції та недостатньо раціональне використання ресурсного потенціалу в умовах стагнаційного ринку опосередковано пов'язане з дефіцитом капіталів довгострокового використання. У зв'язку із цим однією з найважливіших проблем економіки країни є залучення фінансових ресурсів для відтворення виробничих потужностей та інвестицій в основний капітал аграрного сектора. Така фінансово-економічна ситуація в аграрному секторі економіки країни спричиняється додатково негативним впливом системи цін на матеріально-технічні засоби виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці відомих вчених К. Маркса, М. Тугана-Барановського, В. Тимошенка присвячені вивченню циклічності сільськогосподарського виробництва з урахуванням ендогенно-екзогенних економічних зв'язків. Наукові погляди дії фінансів на відтворювальні процеси в суспільстві знайшли своє відображення в працях Е.А. Вознесенського, Р. Гільфердінга, Ю.В. Кротова, А.Г. Мовсєсяна, Я.В. Сергієнко, Й. Шумпетера та ін. Функціональна роль категорії фінансів в організації руху фінансових ресурсів була розкрита Ю.Я. Ваваловим, Л.І. Гончаренко, В.М. Родионовою, М.В. Романовским. Інституційні аспекти організації фінансування відтворення основних фондів та проблеми розвитку лізингу в Україні розглянуті в працях Н.І. Абалкіна, А.А. Воронова, А.Н. Асаула, Ю. Вінслава, О.В. Іншакова, Б.Н. Кузика, Д.С. Львова, В.Д. Газмана, В.А. Горемикіна, В.М. Джуха, Е.В. Кабатової, М.І. Лещенко, В.Г. Макєвої, Л.Н. Прилуцького, А.Н. Семіна, Ю.В. Яковця. Проте до цих пір залишаються недостатньо

дослідженими теоретичні і методичні проблеми використання лізингу для фінансування відтворення основних фондів, проблеми взаємодії суб'єктів, зайнятих організацією фінансування інвестицій в процесі лізингової діяльності [1].

Формулювання цілей статті. Застосовані в країні форми, методи та способи державного регулювання (бюджетне фінансування, дотації та компенсації, пільгове кредитування і лізинг, податкові пільги, система страхування) не забезпечують збалансованості та ефективності сільськогосподарського виробництва. Тому в капіталістичних умовах господарювання під час адресного перерозподілу ресурсів переважно за конкурсними умовами, важливим є обґрунтування потреби та ефективності їх використання на підставі оцінки інвестиційних проектів.

Зазначений підхід передбачає формування і використання фінансового механізму, щоб об'єднував правові організаційні аспекти, систему економічного регулювання. Освоєння цього механізму можливе із створенням привабливого середовища і необхідних умов для інвестування в сільське господарство позабюджетними фінансово-кредитними інститутами як вітчизняними, так і зарубіжними.

Виклад основного матеріалу досліджень. Загострення конкурентної боротьби, перспектива вступу України вимагають негайного оновлення і модернізації основних фондів у складі національного багатства країни, що у свою чергу неможливе без збільшення об'ємів фінансування і реалізації сучасних методів і форм фінансового забезпечення інвестиційних процесів. Проблема фінансування відтворювальних процесів капітальної бази економіки країни набуває в сучасних умовах принципово новий, стратегічний статус [1].

Світове виробництво, маючи відпрацьовану систему фінансового забезпечення відтворення основних фондів, характеризується сьогодні швидким зростанням масштабів виробництва, поглибленням галузевої диференціації і міжнародного розподілу праці, розвитком процесів спеціалізації і кооперації, загостренням міжнародної конкуренції і різким зростанням конкурентоспроможності.

Револьюційний розвиток методів і форм фінансового забезпечення інвестиційних процесів, направлених на відтворення основних фондів у світовій економіці, зростання масштабів і інтенсивності фінансової активності в інвестиційній сфері вимагають вивчення і освоєння міжнародного досвіду, вироблення і впровадження адекватних сучасній реальності підходів до вирішення проблеми дефіциту фінансових ресурсів, що направляються на інвестиційні потреби. Інвестиційний процес у

відтворенні основного капіталу неодноразово розглядався багатьма вченими та залежить, на нашу думку не тільки від обсягів, а й від часу капіталовкладень. Для успішного планування інвестицій з метою зростання виробничих потужностей, темпи яких забезпечили б максимальні прибутки, виробникам складно передбачити обсяги майбутніх цін та динаміку продажу виробленої продукції. Така ситуація, що склалася в аграрії, пояснюється сезонністю виробництва. Найбільш уразливим фактором інвестиційної політики підприємств є вибір часу для здійснення виробничих інвестицій. У зв'язку з цим відбуваються коливання завантаження виробничих потужностей, і, як наслідок, циклічне отримання прибутків. За даними статистичного управління, рівень використання виробничих потужностей сільськогосподарського виробництва в 2011–2013 рр., тобто приблизно 80–85 % [2].

Як уважає Ю. Білецький, система обліку не дає реальної ринкової оцінки основних фондів, а враховує вже давно не використовувані засоби праці, які в сучасних умовах вже неможливо використовувати. Ринкова вартість основних фондів приблизно в два рази менше статистичних даних. Звідси висновок, що можливості забезпечення зростання промислового виробництва за рахунок невживаних потужностей дуже обмежені [1].

У період фінансової кризи вибуття потужностей хоча і активізувалось, однак в середньому в сільському господарстві становило 6 % на рік, в тому числі за рахунок фізичного вибуття та зносу – 2,3 %. В цілому протягом кризи (2007–2009 рр.) з врахуванням фізичного зносу та перепрофілювання вибуло приблизно 47 % всіх виробничих потужностей в аграрному секторі економіки, при цьому за рахунок власне фізичної ліквідації – всього 17 % [2]. В підсумку за останні 5 років сукупні потужності з урахуванням фізичної ліквідації та перепрофілювання скоротились на чверть. Непрямим доказом скорочення виробничих потужностей стало інтенсивне старіння задіяного в аграрному секторі виробничого устаткування. Порівняно низькі масштаби вибуття невживаних і морально знецінених потужностей пояснюються тим, що їх реконструкція, як і демонтаж зайвого устаткування обходиться дорого, а в підприємствах бракує грошей. Система фінансового забезпечення інвестиційного процесу складається з джерел і методів фінансування інвестиційної діяльності. За чинним законодавством інвестиційна діяльність на території України може фінансуватися за рахунок: власних фінансових ресурсів і внутрішньогосподарських резервів інвестора і амортизаційних відрахувань, грошових накопичень і заощаджень громадян і юридичних осіб, засобів, що виплачуються органами страхування у

вигляді відшкодування втрат від аварій, стихійних лих та інших засобів; позикових фінансових коштів інвестора або переданих ним засобів (банківські і бюджетні кредити, облігаційні позики та інші засоби); притягнених фінансових коштів інвестора (засобів, що отримуються від продажу акцій, пайових і інших внесків членів трудових колективів, громадян і юридичних осіб); фінансових коштів, підприємств, що централізуються об'єднаннями), в установленому порядку; асигнувань бюджету, що надаються на безповоротній і поворотній основі, засобів бюджетів суб'єктів України; засобів позабюджетних фондів; засобів іноземних інвесторів. Самофінансування інвестицій в країнах з розвинутою ринковою економікою здійснюється за рахунок власних засобів корпорацій у вигляді нерозподіленого прибутку і амортизації, які доповнюються певною часткою емісії коштовних паперів і кредиту, отриманого з ринку позикового капіталу. Але в Україні нині ще не сформувався повноцінний ринок цінних паперів. Найнадійнішими є власні джерела фінансування інвестицій. Метод самофінансування є пріоритетним для комерційних підприємств. Самофінансування забезпечується за рахунок власного капіталу підприємства – статутного фонду, а також потоку засобів, формованого в процесі діяльності підприємства. Найважливішими власними джерелами фінансування інвестицій в будь-якому комерційному підприємстві, що формують потік самофінансування, є чистий прибуток і амортизаційні відрахування. Частина прибутку може використовуватися на інвестиції у складі фонду накопичення або іншого фонду аналогічного призначення, що створюється на підприємствах. Порядок формування і використання засобів цих фондів регулюється внутрішніми документами підприємства. Нерозподілена частина прибутку також може бути направлена для капіталізації, оскільки за своїм економічним змістом вона є однією з форм резерву власних засобів підприємства, використовуваних для розвитку. Другим крупним джерелом фінансування інвестицій в основні засоби (фонди) підприємств є амортизаційні відрахування. Однак інфляція не давала можливості оновлення основних фондів за рахунок збільшення амортизаційних відрахувань тривалий час. Накопичена сума амортизаційних відрахувань постійно відставала від зростання цін на обладнання і техніку. Тому доцільно буде, на нашу думку, розглянути не тільки окремі елементи впливу на інвестиційний процес та фінансування аграрного виробництва, а в цілому дослідити особливості фінансово-кредитної системи нашої сучасності [3].

Висновки. Таким чином, вищеперераховані обставини зробили істотний вплив на фінансово-економічне положення галузі АПК в умовах глобалізації. Заходи, що в той же час приймаються, зі зміни тенденцій в цінових стосунках не дають відчутних результатів. Фактично не діє механізм гарантованих цін на сільськогосподарську продукцію через нестачу фінансових ресурсів, що виділяються для цих цілей. Розміри дотацій на окремі види продукції незначні і не дозволяють забезпечити рентабельність виробництва. Отже, фінансовий стан аграрного сектора залежить від стабілізації ситуації в економіці в цілому, а також прийняття ряду заходів, що забезпечують зростання державного регулювання в умовах глобалізації і підтримки сільськогосподарських виробників.

Бібліографічний список: 1. Запатріна І.В. Розвиток системи державного капітального інвестування в Україні / І.В. Запатріна // Фінанси України. – 2009. – № 4 (161) квітень. – С. 53–64. 2. Статистичні дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stat.gov.ua>. 3. Бондаренко І.О. Економічна оцінка інвестиційної привабливості основних засобів сільськогосподарського виробництва / І.О. Бондаренко // Вісник Сумського нац. аграр. ун-ту. – 2010. – № 1.

Павленко О.П. Финансовые отношения концентрации основного капитала в производственном секторе экономики Украины в условиях глобализации. Рассмотрена система финансовых отношений воспроизводства основного капитала, а также его концентрации в аграрной отрасли в условиях глобализации.

Pavlenko O. Financial relations concentration of capital in the manufacturing sector of the economy of Ukraine in the context of globalization. We consider the system of financial relations reproduction of capital, as well as its concentration in the agricultural sector in the context of globalization.